

به بۆنهو رۆ گهر دوونی زوانی ئەڤایهه

--- نویستهی و هۆرهوگێلنای گرد بابتهیو، سیاسی، کۆمه‌لایهتی، ئەدهبی، فلهسهفه، پهروه‌رده، هۆنهری، میدیایی و..... په‌یوازهن ههر به ههورامی بو.

--- دڤان نیای به مافه رهواکاو نیمه‌یره پیمانیهون په‌ی نا کەس و لایهنا که باسوو نیازپاکی و دیمۆکراسی وازی و ریزگێرتە‌ی جه مافه‌کاو مروقی که‌را. نیمه‌یج ههر پی پیمانیه‌ی نا کەس و لایهنا نرخنمی و چه‌نیشا جوولیه‌یمیهو و سه‌روو ئی بنهما و ریزگێرتە‌یه چه‌نیشا مژیومی..

به درێژایی تاریخوو نازانی فره زوانی وجووڤڤش بیهن و ئیسه‌یچه ههن. ئەگه نهواچیمی گرد وه‌لاتیو وه‌لاتی فره‌وانین، به دلنیاپیهوه فره‌یهنو وه‌لاتاو دنیا‌ی وه‌لاتی فره‌وانیهنی و ئینه‌یج فره‌ ئاساین. وه‌لاتی تهک زوان یا نیهن، یان ئەگه‌ر بو فره‌ ده‌گه‌نه‌ن و ئینه‌ نا‌ئاساین. ته‌ناهت چا وه‌لاته ده‌گه‌نایچه که‌مینێ زوانی ههر بیینی و هه‌نی. با پاو بریاروو یونسکوی ئەرکوو گرد ده‌سه‌لاتیوون که ئی فره‌ زوانیه جه یاساو بنه‌ره‌تی و ئیسه‌نه گونجۆ و به ره‌سمیش بشناسۆ و ته‌ماموو په‌یوازیه‌کاشا په‌ی فره‌اهم که‌رۆ تا گه‌شه که‌را و جه فۆتیایی رزگارشا بو.

ههر زوانیو په‌ی و ئیش خه‌زانهو فره‌هنگیوون و به‌شیهو گرینگه‌ن جه و بییهو (هویت) نازانی. چیگه‌نه و چی رۆنه ئەه‌بته فره‌ته‌ر پاگی‌ری سه‌روو زوانی ئەڤایی کریۆ، چون زوانی ئەڤایی ته‌نیا زوانیوون که زارۆ ههر جه له‌مهو ئەڤایه‌نه چه‌نیش ئاشنا بو و جه ده‌موو ئەڤایه‌شو مژنه‌وۆش. زارۆ چه‌نی ئی زوانیه گه‌وره بو، پی زوانیه ماناکا فیر بو و پیوه‌نڤنی به دنیاو ده‌وروو به‌ریشه‌ی که‌رۆ. ئی زوانه ههر جه ده‌ورانوو زارۆله‌یی بو به به‌شیهو گرینگه‌ن جه که‌سایه‌تی نازانی و بو به پرده‌و فارایهو فره‌هنگوو مروقیه‌تی جه وه‌یرده‌نه په‌ی ئارۆی و جا ئارۆوه په‌ی ئایه‌نده‌ی. په‌وکە‌ی زانایاو ویهوو زوانشناسی، په‌روه‌رده و ده‌روونشناسی وانای و په‌روه‌رده به زوانی ئەڤایی په‌ی گه‌شه‌که‌رده‌ی ویر و مه‌ژگ و که‌سایه‌تی و تواناکاو زارۆی به په‌یواز مزانا و یونسکویچ به ته‌مامی ئینا په‌شته‌و ئی په‌یلوایانه. په‌یجۆریه عیلمیه‌کا جه ته‌ماموو دنیاپه‌نه سه‌له‌منانشا که زوانی ئەڤایی ته‌نیا زوانیوون که زارۆ به ئاسانی و بی کیشه و کرژ یاوۆشه‌نه. په‌وکە‌ی زوانی ئەڤایی باشته‌رین زوانه‌ن په‌ی فیریه‌ی ماناکا و گه‌شه‌که‌رده‌ی تواناکاو زارۆی و کارامیه‌ی و پسپۆری دمارۆی و ههرپاسه په‌ی به‌هیز که‌رده‌ی پیوه‌نڤیه کۆمه‌لایه‌تیه‌کاش.

بایه‌خ ئەڤای و وه‌ر به‌س که‌رده‌ی زوانی ئەڤایی نه ته‌نیا غه‌دریو گه‌وره‌ن جه زارۆی، به‌لکوو جه یاساو سه‌زادای و وه‌ر وه‌رگێری جه ژینۆسایدی، به ژینۆسایدی زوانی (لینگۆساید) ئەشناسیان و بکه‌راو ئی تاوانی به تاوانکاری وه‌رانوه‌روو مروقیه‌تیوه تاوانباری کریاینی و شایانوو سه‌زایه قورسیننی.

زوانی ههورامی، یۆ چا زوانانه که ههره‌شی فۆتیایش جه درێژماونه ئینا سه‌ره‌و و ئەگه‌ر ئیمه‌ی ههورامی به په‌له نه‌یاومی فریادشه‌و و سیاسه‌تی زوانی ده‌سه‌لاتداره زاله‌کاو وه‌لاته‌که‌یما ههر پیچۆره بلۆ وه‌ره‌و که تا ئیسه‌ لوان وه‌ره‌و، ئی ههره‌شی ههر مه‌نۆ و جه ئاکاموو ئی سیاسه‌ته زالمه‌یه‌نه زوانه‌که‌ما رۆ به کزی ملۆ و تاویۆوه. ئیمه‌ی ههورامی زوان مشۆ پی ئەرکوو ویمه‌ هۆربیزمی و ههرمانیو که‌رمی که زوانی یه‌که‌م جه ههورامان و جه گرد ویه‌ریوه‌نه زوانی ههورامی بو.

نویسته‌ی و هۆرهوگێلنای گرد بابته‌یو، سیاسی، کۆمه‌لایه‌تی، ئەدهبی، فلهسهفه، پهروه‌رده، هۆنهری، میدیایی و..... په‌یوازهن ههر به ههورامی بو. جیا چانه‌یه مشۆ بی وچان په‌ی به‌رسمی ئەشناسای زوانی ههورامی پیسه‌و زوانیو سه‌ره‌هوی و زوانی یه‌که‌م جه ههورامانه‌نه چه‌نی ده‌سه‌لاتداره زاله‌کا گژیه‌یمی و داواو ئا مافا که‌رمی که په‌ی نمونه‌ی سۆرانی و کرمانجی و فارسی هه‌نیشا، نه زیاد نه که‌م. ئینه‌یچه مافیو سه‌روشتی و بی ئیلا و ئه‌ولاو ویمانه و خیروبه‌ره‌که‌توو هیچ که‌سیو یان لایه‌نیو

نهبيهن و نيهن. دڏان نيای پي مافه رهواو نيمهيره پيمانتيوهن پهي نا کس و لايهنا که باسوو نيازپاکي و ديموکراسي وازي و ريزگيرتهي جه مافهکاو مروقي کسرا. نيمهيج هر پي پيمانهيه نا کس و لايهنا نرخمي و چنيشا جووليهيميوه و سهروو ئي بنهما و ريزگيرتهيه چنيشا مژيومي.

چي پيوهنڏينه و جه قوولايي دلپهوه رڙو زواني نهڏايي جه گر دلپهتا موبارهک بو

موختار کريمي، 2020.02.21 - ئالمان